

## Historien om Ekstabornas lott på Stora Karlsö *(ur Eksta sockenbok)*

Både Stora och Lilla Karlsö har i äldre skrifter kallats fågelöarna eftersom bergssidorna vår- och sommartid är fyllda med bl a häckande grisslor och tordmular. Under mitten av 1800-talet observerades att fågelstammarna kraftigt hade reducerats och var nära utrotning. Lika så hade det alltför hårda fårbetet gjort att många unika växtarter inte längre fann överlevnadsutrymme.

En som slog larm om detta var Willy Wöhler, som kom från Tyskland till Sverige i mitten av 1850-talet. Han lyckades efter idogt arbete samla jägare och naturvänner och bildade en klubb för att rädda vad som räddas kunde. Sammanslutningen blev så småningom Karlsö Jakt- & Djurskyddsförenings AB (kallad Karlsöklubben) och den hade sitt konstituerande möte den 11 september 1880. Man beslutade sig för att försöka bli ägare till ön och började successivt köpa in ägarandelar. År 1887 hade man förvärvat samtliga andelar utom en lott om 7/864 mantal och det är historien om den vi vill återge här.

Lotten tillhörde en sjöman från Eksta, Lars Johansson född 1850 vid Tomsarve, som befann sig på utrikes ort. Hans brorson Fridolf Johansson vid Tomsarve (avliden 1992) berättar här om hans tragiska öde:

"Min farfar, John Larsson, ägde en halv bodlott i Stora Karlsö. Vid hans död 1863 delades lotten på arvingarna, 6/12 delar till änkan och 1/12-del till var och en av de sex barnen. Ett av barnen var Lars som omkring 1870 hade ett förhållande med en piga på gården där han arbetade. När våren kom gick han till sjöss och blev borta resten av året. Till jul skrev han ett brev till sin älskade och frågade: "Om du är mig trogen och vill ha mig så kommer jag hem, men svarar du inte så kommer jag aldrig mer hem".

Brevet anlände till jul och husbonden skulle överlämna det till pigan på juldagen. På morgonen skulle man till julottan och husbonden tog finrocken på och stoppade brevet i dess ficka. Han glömde brevet där och upptäckte det inte förrän nästa juldagsmorgon då finrocken användes igen. Pigan fick aldrig veta om Lars "ultimatum".

Lars blev dödförklarad 1918 och den 26 april samma år utropades lotten på offentlig auktion vid Bjerges i Eksta. Auktionsförrättaren kronolänsman Svallingson hade fått Karlsöbolagets fullmakt att till varje pris köpa in lotten. Men för varje bud Svallingson gav blev han överropad med en krona. När så Svallingson klämde i med 6 000 kronor, som var det högsta bud han vågade avge, så hördes "ein till" igen. Lotten hade ropats in för 6 001 kronor av Reinhold Pettersson (kallad "Rinken"), Hajstäde i Eksta. När Svallingson frågade honom om borgen namngav "Hajstädarn" två av de rikaste bönderna i socknen och därmed måste man låta sig nöja och Ekstaborna fick behålla lotten."

Eksta kommun beslutade vid en kommunalstämma 1918 att överta lotten. Vid delning av ön och dess fiskevatten kom lotten att läggas ut i Norderhamn så att Mosebod hamnade inom lottgränsen. År 1952 gick Eksta upp i Klintehamns kommun, 1971 bildades Gotlands kommun och vid dessa övergångar missade Ekstaborna att bevaka besittningsrätten av Karlsölotten. År 1982 överlät Gotlands kommun lotten till Eksta församling och då trodde alla att den för framtiden var förankrad i Eksta.

År 1992 beslutades emellertid om en annan pastoratsindelning och Eksta församling med alla tillgångar, inklusive Karlsölotten, skulle därefter ingå i Klinte pastorat. För att förhindra att Karlsölotten återigen skulle hamna utanför Ekstabornas inflytande tillskrevs Gotlands kommun och Svenska kyrkans förvaltningsnämnd om möjligheterna att överlåta lotten till någon ideell förening i Eksta. År 1991 beslutade kommunfullmäktige i Gotlands kommun att godkänna överlåtelse av Karlsölotten till Eksta Hembygdsförening. År 2001 inköpte Eksta Hembygdsförening, av historiska skäl, en Karlsöaktie och representanter för föreningen deltar årligen vid årsstämmorna på Stora Karlsö.